

1721 г. войнаў. Восенню 1654 г. рускія войскі, заняўшы паўночна-ўсходнюю частку Беларусі, выйшлі на рубаж Двісна — Глыбокае — Чарэя — Шклоў — Мсціслаў. Зноў разгарнуліся ваенныя дзеянні на тэрыторыі Беларусі восенню 1660 г. Яны адчувальна закранулі і Чашніччыну. Тут адбылася вядомая Чарэйская бітва 1660 г. (гл. асобны артыкул).

У часы Паўночнай вайны 1700—1721 гг. па раёне прайшлі рускія, польскія і шведскія войскі. Штаб-кватэра князя А. Д. Меншыкава размяшчалася ў базыльянскім манастыры на востраве воз. Чарэйскае. У Лукомлі знаходзіўся са сваім войскам генерал А. І. Рэпнін. 27 мая 1708 г. у Чашніках праходзіў генеральны савет бліжэйшых памочнікаў Пятра I — князя А. Д. Меншыкава і фельдмаршала графа Б. П. Шарамецева, дзе быў выпрацаваны план далейшых сумесных дзеянняў у барацьбе са шведамі.

Пакуты людзей і разбурэнні ў часы вайны ўскладняліся феадальным уціскам простага народа, наступленнем каталіцкай царквы. Таму ў 1-й палове XVII ст. адбыўся шэраг паўстанняў. Масавым стала перасяленне сялян і гараджан з Полацкага павета на тэрыторыю Расіі ў час вызваленчай вайны ўкраінскага і беларускага народаў 1648—1654 гг., якая вялася супраць феадальна-прыгонніцкага, нацыянальнага і рэлігійнага ўціску.

Але ў перыяд вайны 1654—1667 гг. адносіны беларусаў да Расіі рэзка змяніліся. У гэты час людзей абіралі, забівалі, бралі ў няволу. Насельніцтва цярпела ад маскоўскіх гарнізонаў, ад казакоў, ад шведаў, а ў дадатак і ад сваіх жа дэмаралізаваных жаўнераў, асабліва ад наймітаў.

Самымі страшнымі былі спусташальныя дзеянні царскіх войск. Так, у 1657 г. полацкая шляхта пісала ў скарзе, што ўсё Полацкае ваяводства «от войска царя... спустошено». Біскуп Полацкі і Віцебскі Каліст напісаў адчайны ліст да ваяводы Івана Хаванска-

га: «Навошта столькі крыўды, раскрадання, пакутаў і забойства ў гарадах і ў вёсках, у лясках і на полі, за што ў кожным месцы чуецца плач і ліюцца слёзы?». Палоннае насельніцтва з Беларусі адпраўлялася на тэрыторыю Маскоўскай дзяржавы і там адразу пераводзілася ў стан халопаў. Асаблівай справай быў пошук беларускіх рамеснікаў, якіх вывозілі ў Маскву сем'ямі — з жонкамі і дзецьмі.

Спусташэнні, голад, здзекі, масавы вывад нявольнікаў — усё гэта прывяло да выбуху народна-вызваленчага руху ў 1656—1658 гг. Край ускалыхнула хваля паўстанняў. Так, да ротмістра віцебскага шляхціца Юндзілы і полацкага шляхціца Храпавіцкага прыходзілі самыя розныя людзі з Віцебшчыны. Паводле звестак віцебскага ваяводы Мікіты Бабарыкіна, у Лукомлі стаялі 2 харугвы палкоўніка Самуля Лукомскага, 3 — Фларыяна Слонскага, 2 — Міхайлы Сакалінскага і па адной — Лыкі і Раманоўскага. Разам іх было «конных і пеших всяких людей и с мужиками тысячи с две». Выявіўшы лагеры партызан у блізкіх да Лукомля вёсках, маскоўскія стральцы правялі карную аперацыю, палілі вёскі, нішчылі людзей. Усё насельніцтва Беларусі аб'ядналася адзінай мэтай — выгнаць чужое войска са сваіх земляў.

Аўстрыйскі дыпламат Р. Гейдэнштэйн, праязджаючы ў тыя часы па Беларусі, адзначаў, што здзекі і жорсткі гвалт маскоўскага войска над мясцовымі людзям «так адварнулі ад маскавіяцян сэрцы гэтага народа і адштурхнулі ўсялякі давер да іх, што ён выгнаў іх са сваіх земляў з такой жа нянавісцю, з якім даверам калісьці іх прымаў».

Гістарычныя працэсы, якія адбываліся ў Рэчы Паспалітай, прывялі да яе падзелу ў канцы XVIII ст.

Паводле першага падзелу Рэчы Паспалітай (1772 г.), паўночна-ўсходняя частка Віцебшчыны (Віцебскае і Полацкае ваяводства) увайшла ў склад Расійскай імперыі. У 1772 г. мяст. Чашнікі стала цэнтрам Полацкага вая-